

**ИЗВЕШТАЈ О ОСТВАРИВАЊУ
ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА
НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА
ЗА 2024.ГОДИНУ**

Децембар, 2024.година,Бајина Башта

ЈП „Национални парк Тара“
40 Број: 1477/4
Датум: 10.12.2024. године
Бајина Башта

На основу члана 22. Закон о јавним предузећима („Службени гласник Републике Србије“ број 15/2016 и 88/2019) и члана 29. Статута ЈП „Национални парк Тара“ Бајина Башта, Надзорни одбор предузећа, дана 10.12.2024. године, донео је следећу:

ОДЛУКУ
о усвајању извештаја о остваривању програма управљања
Националним парком Тара за 2024. годину

УСВАЈА СЕ Извештај о остваривању програма управљања Националним парком Тара Бајина Башта, за 2024. годину.

Извештај о остваривању програма управљања је саставни део ове одлуке.

Надзорни одбор
Председник

Предраг Петровић

I УВОД

На основу члана 54. Закона о заштити природе (“Службени гласник Републике Србије“ бр.36/09, 88/10, 9/10 - исправка, 14/2016, 95/2018 – др закон и 71/2021- др закон), члана 12. Закона о националним парковима (“Службени гласник Републике Србије“ бр.84/15 и 95/2018 – др закон) и Плана управљања Националним парком Тара за период 2020-2029. године (број 353-8787/2021 од 30.09.2021.године), урађен је Програм управљања Националним парком Тара за 2024. годину и добијена је сагласност Министарства заштите животне средине (број 000367120 2023 14850 004 002 501 113 од 31.01.2024.године).

На основу наведеног програма, добијена су и средства суфинансирања из Буџета Републике Србије у износу од 26.427.917,00 динара (уговор број 001009799 2024 од 22.03.2024.године) и све уговорене активности по уговору су спроведене.

Програмом управљања за 2024. годину дефинисани су основни циљеви на заштити, очувању и унапређењу природних и културно - историјских вредности Националног парка Тара, управљању природним ресурсима, научно - истраживачком раду, планирању и изградњи, промоцији подручја, сарадњи са локалном заједницом и другим субјектима, сарадњи са другим заштићеним добрима, међународној сарадњи, као и извори финансирања планираних активности.

II ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Општи циљеви заштите и унапређења подручја су:

- Заштита, очување и унапређење постојећих природних и створених вредности, као и укупне предеоне, геолошке и биолошке разноврсности,
- Унапређење и наменско коришћење вредности подручја и одрживо управљање природним ресурсима, пре свега шумама и водама, кроз обезбеђење стабилности екосистема и побољшање њиховог укупног стања.

Специфични циљеви:

- Очување и унапређење типова станишта која су од националног и међународног значаја,
- Заштита, очување и унапређење биолошке разноврсности,
- Заштита, очување и унапређење геолошке разноврсности,
- Очување квалитета основних чинилаца животне средине (ваздух, вода, земљиште), заштита од буке и обезбеђење адекватног управљања отпадом,
- Унапређење и очување шума националног парка кроз обезбеђење њихове стабилности и одрживог управљања,
- Заштита, очување и презентовање културно - историјских вредности и знаменитости,
- Очување пејзажних и амбијенталних вредности простора, као препознатљивог визуелног израза простора,
- Одрживи развој подручја и стварање услова за унапређење квалитета живота и рада локалног становништва кроз подстицање традиционалних делатности на подручју пољопривреде, сеоског туризма, екотуризма и старих заната,

- Повећање свести јавности о вредностима подручја парка кроз разноврсне едукативне и промотивне садржаје за посетиоце свих узраста и способности,
- Унапређење информативно - презентационих и едукативних садржаја парка, како би се омогућио јединствени доживљај и ефикасно управљање посетиоцима подручја парка.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

Приоритетне мере на управљању природним вредностима Националног парка Тара су заштита, управљање и унапређење стања природних вредности.

1.1. Чување подручја

Приоритетне активности на чувању и заштити подручја, односиле су се на редовну контролу активности у парку у складу са Правилником о унутрашњем реду, контролу промета дрвних сортимената, контролу изношења смећа са простора парка, попису објеката за примену накнада, контроли градње путева, коришћења камена, контроли снимања филмова, контроли одржавања спортских и туристичких манифестација.

У извештајном периоду за подручје Националног парка Тара, издате грађевинске дозволе од стране општинска управа Бајина Башта, предузеће је преузимало са сајта општине Бајина Башта, укупно је за подручје Националног парка Тара издато у 2024.години – 39.

У односу на број издатих дозвола, на терену је знатно мање започетих радова на изградњи објеката. Инвеститори који добију дозволе, у великом броју пријављују почетак радова управљачу Националног парка Тара, што је позитивна пракса. Било је и контрола градње објеката од стране чуварске службе инвеститора који су имали грађевинску дозволу али нису пријавили радове како је наведено у условима заштите природе издате од стране Министарства заштите животне средине.

Грађевинска инспекција контролисала је градњу објеката, било је 13 контрола републичког грађевинског инспектора

У извештајном периоду било је више акција чишћења дивљих депонија на подручју Калуђерских бара, Предовог крста и Перућца. Поводом Дана заштите животне средине, изведена је акција чишћења подручја Митровац и Перућац.

Контролисано је и одржавање спортско - туристичких манифестација, одржана је крос трка „Трибалион“, трка се одвијала у складу са добијеним решењем о условима заштите природе. Такође, контролисана је организација мото трке – рели, која на крају, иако су добијени позитивни услови заштите природе, није одржана због пропуста организатора. Контролисане су све активности око снимања филмова и видео записа. Посебан проблем стварали су квадови, вршена је контрола употребе квадова, обележени су путеви и стазе на којима је забрањена употреба квадова.

Вршена је контрола исправности преносних противпожарних апарата у објектима и моторним возилима, класе S и CO₂, као и провера исправности хидраната и вештачких водозахвата, од стране овлашћене организације.

Вршена је и превентивна заштита од пожара кроз информисање и едукацију локалног становништва и посетилаца Националног парка Тара, израда информативних табли и пропагадног материјала о забрани употребе отвореног пламена у Националном парку, као и њихово постављање на терену, оглашавање у локалним медијима.

Планиране активности на заштити и чувању подручја суфинансиране су и средствима из Бюдета, преко Министарства заштите животне средине:

- бруто зараде запослених чувара, субвенције Министарство заштите животне средине у износу од 12.547.917,00 динара,
- материјални трошкови чуварске службе:
гориво, – субвенције Министарство заштите животне средине : 1.000.000,00 динара,
Софтвер за записнике чуварске службе - Министарство заштите животне средине : 940.000,00 динара,
униформа за чуваре – субвенције Министарство заштите животне средине у износу од 1.540.000,00 динара.

Дана 22.04.2024.године, објекти „улазних капија“ у Перућцу и на Калуђерским Барама, стављени су истовремено у функцију контроле уласка моторних возила и наплате накнаде за улазак моторних возила у Национални парк Тара.

Изградња „улазних капија“ на најпрометнијим путевима уласка у Национални парк Тара, показала се изузетно сврсисходно, не само у контроли уласка у заштићено добро већ и у примени накнаде за улазак моторних возила и обезбеђењу средстава за активносту у управљању заштићеним подручјем За седам месеци рада „улазних капија“ (април-новембар 2024.године) остварена је контрола 34.605 моторних возила и накнада од 12.682.102 динара.

У планираним роковима донешени су Програм управљања Националним парком Тара за 2024. годину, добијена сагласност надлежног Министарства заштите животне средине, као и Програм пословања Јавног предузећа “Национални парк Тара“ за 2024. годину, добијена сагласност Владе Републике Србије.

У складу са Законом о националним парковима, до 31. марта достављен је Извештај о стању природних и створених вредности Националног парка Тара за 2023. годину, Заводу за заштиту природе Србије и надлежном Министарству заштите животне средине и добијена сагласност.

На основу члана Закона о накнадама за коришћење јавних добара („Службени гласник РС“ број 95/2018) и Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр, 14/2016 и 95/2018-други закон) и Одлуке о накнадама за коришћење заштићеног подручја Националног парка Тара, остварен је прилив од накнада у износу од 61.657.157,00 динара.

1.1.2. Противпожарна заштита:

У чувању подручја Националног парка Тара посебна пажња усмерена је на активности у организовању противпожарне заштите, спроведена је редовна провера знања свих запослених у противпожарној заштити, провера исправности противпожарних апарата, као и редовна дежурства на терену у летњем периоду. Ипак, дана 19.07. услед удара грома и олујног невремена које је у недељу захватило Западну Србију, избио је пожар изнад пута Перућац – Митровац, у близини видиковца Бањска стена. Пожар се проширио на око десетак ари. Пожар је брзо стављен под контролу захваљујући припадницима ватрогасне јединице и запослених у ЈП „Национални парк Тара“.

1.2. Одржавање подручја

Активност на одржавању подручја односи се на чување и обнављање утврђених граница заштићеног подручја, по потреби њихово обнављање на терену, обнављање информативних табли за локалитете у I степену заштите, решавање имовинских односа, управљање отпадом и рад других служби на управљању подручјем.

1.2.1. Откуп парцела под оморицом у I степену заштите

У циљу свеобухватније заштите оморице као заштићене врсте и природне реткости Националног парка Тара и Републике Србије, у резервату природе „Змајевачки поток“, започет је поступак откупа преостале три приватне парцеле, укупне површине од 6,1462 ха. Преостале су две парцеле за откуп, катастарска парцела број 2067/3 и 2067/5 КО Заовине. Откупом наведене површине, локалитет под I степеном заштите, „Змајевачки поток“, биће целом својом површином у државном власништву. Активност је била планирана и у ранијим периодима, али није спроведена јер није завшена процедура добијања сагласности за откуп наведених парцела, као и нису добијена средства субвенције за наведену активност.

1.2.2 Управљање отпадом и чишћење простора

Са простора националног парка, редовно се прикупљао и односо комунални отпад од стране општинског Јавног комуналног предузећа „12 септембар“ - Бајина Башта и за део извршених услуга комуналног предузећа, управљач је сносио трошкове.

Активности чуварске службе биле су везане и за ефикасније управљање комуналним отпадом и спречавање дивљих депонија. У извештајном периоду, било је више акција чишћења дивљих депонија на подручју Калуђерских Бара, Митровца, Предовог Крста и Перућца. Поводом Дана заштите животне средине и Дана планете земље, изведене су акције чишћења подручја Митровац, Перућац и Калуђерским Барама.

У 2024.години, писан је и записник (број 0440-7/2024 од 21.07.2024.године) у вези изливања отпадних вода у школи Вежања (није у функцији школа) у Заовинама. Заједно са чуварима изашла је и начелница општинске инспекције на увиђај и преузела даља поступања по предмету.

1.2.3. Остале управљачке активности

Поред чуварске службе, чување, одржавање и управљање заштићеним добром, вршиле су и друге службе Предузећа у складу са својим овлашћењима.

Економско – финансијски сектор, као и правни сектор, функционисао је из области својих овлашћења и допринео је правилном и успешном раду управљача.

1.3. Праћење стања природних вредности - мониторинг

Шире подручје Таре идентификовано је као подручје значајно за биљке (Important Plant Areas – IPA) и као подручје значајно за птице – (Important Bird Areas – IBA) CODE: IBA026SRB. Поред тога, од 2003. године подручје Националног парка „Тара“ представља и одабрано подручје за дневне лептире у Србији (Prime Butterfly Areas in Serbia – PBA).

У оквиру EMERALD мреже, подручје Таре је идентификовано као значајно подручје (TARA YUSRB009). EMERALD представља еколошку мрежу састављену од Подручја од посебне важности за заштиту природе (ASCI), односно просторних целина и станишта које су од посебног националног и међународног значаја са аспекта очувања биолошке разноврсности.

Подручје Националног парка Тара препознато је и као значајно подручје у оквиру еколошке мреже НАТУРА 2000 и по Директиви о стаништима и по Директиви о птицама.

Имајући у виду наведено и у складу са одредбама Уредбе о еколошкој мрежи, планиране су активности на праћењу стања природних вредности, кроз редовне активности на процени стања и заштити строго заштићених врста и станишта.

1.3.1. Мониторинг Панчићеве оморице

Током претходних година вршено је на више начина праћење стања угрожене врсте, Панчићеве оморице, чија су скоро, сва налазишта у Србији на подручју Националног парка Тара. Захваљујући досадашњим истраживањима, одређене популације Панчићеве оморице са одређених аспеката су биле значајне за очување, обзиром да је евидентан процес изумирања Панчићеве оморице на природним стаништима. Узроци за то су бројни, попут климатских промена и интензивнијег процеса сушења.

Пошто је навршено 10 година од постављања огледних поља, у 2024. години вршено је обележавање ознака у огледном пољу и мерење висина и пречника појединачних стабала оморице. Као и претходних година, по постављеним критеријумима вршило се осматрање на три постављена огледна поља у резерватима Љути Брег, Било, Црвене стене. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су у складу са следећом методологијом: *пречник у cm; висина у m статус стабла; степен дефолијације* – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији" *деколоризација* – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији" *величина крошње ;плодоношење ; сушење; напомена – оштећења, болести и друга запажања.*

Праћен о је стање оморице на огледним пољима у Црвеним стенама, Љутом брегу и Билу.

На локалитету Црвени поток извршена је реинтродукција Панчићеве оморице (*Picea omorika*) садњом 40 садница оморице. Обнова постојеће природне популације обављена је садњом садница из природних популација Панчићеве оморице са локалитета „Караула шула“. Семе је сакупљено 2021. године, а садни материјал произведен у расаднику Националног парка Тара из наведеног семена. Дана, 16.04.2024. године у Црвеном потоку посађено је 20 садница Панчићеве оморице на четири огледна поља. Друга садња обављена дана 29.10.2024. године, 20 садница оморице посађене су на пет огледних поља. Садњи оморик, присуствовала су и стручна лица из Завода за заштиту природе Србије.

1.3.2. Мониторинг флоре

Мониторинг флоре је вишегодишња активност, настављен је праћењем најзначајних врста биљака за Тару, при томе је посебан акценат био праћење ендемичних и строго заштићених врста у Националном парку Тара.

У оквиру овогодишње активности, током 2024. године евидентирано је 33 таксона васкуларне флоре (угрожене, ретке, заштићене) ранга врсте и подврсте, од чега највише врста припада породици орхидеја. Налаз сваке врсте је геореференциран, а одређене су и основне карактеристике локалитета на коме је врста констатована. Будући да се ради о ретким, угроженим и заштићеним врстама, утврђена је бројност њихових популација, степен очуваности станишта, као и актуелни и/или потенцијални фактори угрожавања.

1.3.2.1. Мониторинг ендемичних и строго заштићених врста флоре

Током 2024. године праћено је стање ендемичних врста : *Aquilegia nickolicii*, *Centaurea derventana*, *Edraianthus jugoslavicus*. Након више године од реконструкције пута поред језера Перућац уочава се пораст популација врсте *Aquilegia nickolicii* која је некада била широко распрострањена на сипарима изнад пута. Николићева кандилка и дервентански различак и даље остају угрожени због изложености њихових станишта људским притисцима.

Такође праћено је стање и 2 врсте из рода *Iris*. Бројно стање строгозаштићене врсте *Iris*

sibirica се може оценити као задовољавајуће и ове године са забележених више група са већим бројем јединки. Ова врста је такође зависна доста од климатских услова и једини локалитет (Јаревац) на коме расте је потенцијално угрожен од стране човека.

Друга врста из овог рода је *Iris reichenbachii*. Такође се бележи само на једном локалитету у парку са малим бројем јединки као и површином коју заузима (локалитет Дрлије).

Након више година је извршено и праћење стања врсте која је претходно идентификована као *Pullsatila vulgaris subsp. grandis*. Једини локалитет у Националном парку се налази на изузетно неприступачном терену у кањону Бруснице. И ове године је утврђено присуство само 3 јединке ове врсте.

1.3.2.2. Мониторинг популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula*

Праћене су и карактеристике популација врста божура *Paeonia officinalis* и *Paeonia mascula* на подручју Божурне и Пожара у Растишту, као и у Заовинама на потезу Тетеребице, Рујевица. Као и у претходној години на потезу Рујевица бележи се мањи број регистрованих јединки док на другим локалитетима се бележи повољан статус ових врста. Популације су претходно на Пасаку погођен пожаром. Међутим изградњом новог макадамског пута уништена је цела субопулација врсте божура *Paeonia officinalis* у горњем делу Пасак. Статус врста божура на Тари и даље остаје неразјашњен и чекају се резултати генетичких истраживања који би требало да расветле овај проблем. Без обзира на то свих 5 врста божура у Србији су строго заштићени и представљају природну реткост која се мора пратити.

1.3.2.3. Мониторинг строго заштићених и заштићених врста орхидеја

У оквиру праћења стања строго заштићених и заштићених врста орхидеја евидентирано је стање 23 таксона орхидеја које насељавају различите типове станишта на подручју Националног парка Тара:

Anacamptis coriophora (L.) R.M.Bateman
Anacamptis pyramidalis (L.) Rich.
Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch
Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce
Dactylorhiza saccifera (Brongn.) Soó subsp. *saccifera*
Dactylorhiza sambucina (L.) Soó
Dactylorhiza incarnata (L.) Soó
Epipactis helleborine (L.) Crantz subsp. *helleborine*
Epipactis microphylla (Ehrh.) Sw.
Epipactis palustris (L.) Crantz
Epipactis purpurata Sm.
Goodyera repens (L.) R. Br.
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br.
Gymnadenia odoratissima (L.) Rich.
Neottia nidus-avis (L.) Rich.
Neottia ovata (L.) Bluff & Fingerh.
Neotinea tridentata (Scop.) R.M.Bateman
Neotinea ustulata (L.) R.M.Bateman,
Orchis simia Lam.
Ophrys scolopax subsp. cornuta (Steven) E.G.Camus

Platanthera bifolia (L.) Rich.

Traunsteinera globosa (L.) Rchb.

Spiranthes spiralis (L.) Chevall

За врсту *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall забележен је нови локалитет и то на подручју Дикаве.

Међу констатованим орхидејама, истиче се врста *Epipactis purpurata* Sm. која је први пут регистрована на локалитетима Гребен и Растиште (Андрићи). Ова орхидеја је 2010. године први пут регистрована у Србији (на планини Маљен), а на подручју Националног парка Тара је први пут пронађена 2016. године на следећим локалитетима: Митровац, Тисово брдо – Барски до, Николићи (Рељин врх), Камено брдо – Старе куће, Кичељ – Камено брдо, Кичељ – Старе куће.

Значајно је одржавање популације бореалне врсте *Goodyera repens* (L.) R. Br. се на локалитету Црвени поток, на микростаништу у близини шумске стазе, у непосредној близини Тепих ливаде. Ризик за ову популацију представља управо близина шумске стазе и евентуално гажење од стране посетилаца.

1.3.2.4. Мониторинг маховина тресетница

Мониторинг маховина тресетница спроводи се у сарадњи са Биолошким факултетом из Београда. У 2024. години спроведене су следеће активности у погледу маховина на подручју резервата Црвени поток:

- Вршен је сезонски мониторинг тресетница у резервату Црвени поток,
- Узгој тресетница у Ботаничкој башти Јевремовац у Београду, где се планира успостављање *ex situ* колекције тресетница, које би даље могле да представљају базу за пропагацију и транслокацију (да се не би узимао материјал из природе), а уједно би предстаља и *back up* (резерву) за случај ишчезавања неке од третираних врста.
- Настављено је са транслокацијом тресетница у циљу њиховог умножавања односно успостављања нових субпопулација.

Отварање склопа вегетације, пре свега ветроломима и ветроизвалама, које због исушивања подлоге бивају све чешће и обимније, доводи до додатног исушивања директном Сунчевом радијацијом те теписи тресетница који су ту раније расли, бивају прерасли васкуларном мезофилном вегетацијом и временом у потпуности елиминисани. И током 2024 године, приметно је ширење мезофилне и нешумске вегетације на релативно малом подручју резервата Црвени поток, а листа врста које се сада ту налазе (а није им место) сваке године је све дужа.

Оштећења настала интензивном сунчевом радијацијом, примећено је на пре свих на врсти *Sphagnum palustre* у нешто мањем обиму него претходних година, али и даље није редак феномен нарочито код ове врсте. Све то јасно указује да се тресетнице налазе у изразито субоптималним условима и да су у повлачењу/оподању.

Недостатак воде током вегетационе сезоне и измена хидролошких услова станишта у оквиру резервата Црвени поток, не само да онемогућавају ширење популација тресетница, већ је то директан проблем њиховог опстанка. Важно је предузимати биотехничке мере за очување ових врста попут *ex situ* колекција и транслокација, као и интервенција на самом станишту.

У 2024. години постављене су иницијалне популације 4 различите врсте тресетница на ширем простору резервата Црвени поток.

За наведену активност ангажована је стручна институција уз финансијску подршку Министарства заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара.

1.3.2.5. Ревитализација популације српске режухе

У 2022 / 2023. години спроведено је јачање популације српске режухе у оквиру парка и то на два локалитета – Перућац и кањон Дервенте. Биљке које су одгајане у *ex situ* условима су биле пренете на поменуте локалитете.

Активности на ревитализацији Српске режухе подразумевају комбинацију *in-situ* и *ex-situ* метода и спроводе се у сарадњи са Биолошким факултетом из Београда.

Услед претходне реконструкције пута уништено је једно станиште ове врсте, а такође је била ишчезла и из Кањон Дервенте где је претходно била бележена.

Ревитализација популације је почеле 2018. године, бројност популације је била око 20 јединки на површини од 25 m², од којих је само једна индивидуа била у цвету. Предузете мере (чишћење и отварање станишта мануелним одрстрађивањем конкурентске вегетације, појачање популације садњом јединки произведених у *ex-situ* условима из семена), довеле су до постепеног повећања како укупног броја, тако и броја репродуктивно зрелих јединки у цвету.

Услед изразито неповољних услова на станишту у 2024. години (висока температура и суша) забележено је мањи број зрелих јединки у односу на пролеће претходне године око 25 јединки у цвету и око 50 јувенилних на укупној површини од око 54 m². Током последње теренске посете крајем октобра, само две јединке су још увек биле у цвету, али се појавио знатан број јувенилних јединки и у делу поред пута у Перућцу и на самом сипару, међу којима је 30-40 јединки веома лепо резвијено.

Главни фактори који угрожавају опстанак *C. serbica* на једином локалитету који ова врста насељава у Србији су нестанак, нарушавање и фрагментација природних станишта. Наиме, врста је некада вероватно насељавала већу површину у околини Перућца са кањоном реке Дервенте.

Активности на ревитализацији српске режухе (*Cardamine serbica*) на локалитету Перућац током 2024. године обухватиле су:

- праћење стања популације (пребројавање јединки у вегетативној и репродуктивној фази, процена броја плодова са приметним семенима) и маркирање нових јединки;
- узгајање биљака у *ex-situ* условима из семена у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду;
- јачање популације стварањем повољнијих услова за развој јединки српске режухе уклањањем околних компетитивних биљних врста, као и транслокацијом јединки из дела поред пута у више делове сипара и садњом јединки произведених у *ex-situ* условима;
- сакупљање семена ради чувања у банци семена и ради узгајања у *ex-situ* условима у Институту за ботанику у Ботаничкој башти „Јевремовац“ Биолошког факултета Универзитета у Београду.

Јачање популације стварањем повољнијих услова

У сврху јачања популације српске режухе на локалитету Перућац примењено је рашчишћавање станишта и транслокација јединки.

Како би се смањило ефекат интерспесијске конкуренције, простор око постојећих индивидуа је и ове године чишћен нарочито од врста које нису типичне за заједнице са *C. serbica*, а имају велики репродуктивни потенцијал, способност обрастања великих површина за кратко време и стварања велике засене (нпр., *Petasites* sp., *Rubus idaeus*, *Eupatorium cannabinum*, *Cotinus coggygria*, *Tilia cordata*).

У мају је извршена транслокација 10 најбоље развијених јединки добијених у *ex-situ* условима у Институту за ботанику на локалитет код језера Перућац и каснијим мониторингом је утврђено да су све примиле. Осим тога, и у пролећном и у јесењем периоду урађена је транслокација неколико десетина јединки из дела станишта поред самог пута у више делове

сипара, како би се појачала бројност у том делу популације.

За наведену активност ангажована је стручна институција уз финансијску подршку Министарства заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара.

1.3.2.6. Картирање инвазивних врста

Подручје Националног парка Тара је заштићено подручје прве категорије и углавном се одликује природним и полуприродним стабилним екосистемима, међутим, спорадично се уочава присуство страних и инвазивних врста. Стране биљне врсте могу имати бројне негативне последице на структуру, функцију и динамику екосистема у којима се могу понашати као инвазивне. Ове врсте су углавном присутне на ободу екосистема уз путну инфраструктуру и у насељима.

На подручју Националног парка “Тара”, популација киселог дрвета је најбројнија на локалитету Приседли, док се на локалитету Расташте, односно Седаљка јавља појединачно, са малом бројности. Између ове 2 популације, по бројности је локалитет поред пута Перућац - Митровац, у околини видиковца “Зеленика”. На обе локације, где је изражена експозиција, налази се на странама окренутим ка северу или северозападу.

За сада не угрожава у великој мери постојеће састојине, односно аутохтоне врсте. Углавном је евидентирана поред асфалтних путева, на ивицама састојина. Ипак, не треба занемарити и потценити потенцијал киселог дрвета као инвазивне врсте. С обзиром на његове еколошке карактеристике, има потенцијал ширења на стаништима где се јављају и остале пионирске аутохтоне врсте, до одређене надморске висине. Међутим, у шумама сциофилних врста, као што су шуме букве, а нарочито шуме букве, јеле и смрче, које се налазе у појасу изнад, сматрамо да ширење киселог дрвета није велика претња, између осталог и због стабилности полидоминантних заједница. Оно што налаже на опрез је сушење, нарочито смрче, последњих година, у нижим деловима, вероватно због климатских промена.

За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине у износу од 200.000,00 динара, активност су изводили сопствени радници.

1.3.3. Мониторинг гљива

Истраженост Таре у погледу разноврсности гљива је и даље мала. Сматра се да су станишта на Тари изузетно важни миколошки локалитети. Праћење стања је важно и за строго заштићене и заштићене врсте гљива којих је у претходној години регистровано укупно 13 врста.

Мониторинг гљива и инвентаризација гљива у 2024. године је спроведен у сарадњи са Природно-математичким факултетом - ПМФ у Новом Саду, преко ПроФунги Лабораторије Департмана за Биологију и екологију – ДБЕ.

У оквиру теренских истраживања следећи локалитети обрађени су: Митровац, Предов крст, Калуђерске Баре, Рачанска Шљивовица, Јаревац, Коњска Река, Соколина, Манастир Рача. Утврђене врсте су евидентирани, фотографисане и мапиране у ГПС систему. Део узорака је сачуван у виду сувих плодних тела, која су депонована у оквиру миколошке збирке ПроФунги лабораторије ДБЕ, ПМФ-а у Новом Саду.

Током 2024.године укупно је забележено 849 налаза и 380 врста гљива, од којих 11 има стаус заштићене врсте у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службеном гласнику РС", бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016) : *Boletus edulis*, *Cantatharellus amethysteus*, *Cantharellus cibarius*, *Evernia prunasti*, *Hydnum repandum*, *Lactarius deterrimus*, *Lactarius salmonicolor*, *Lactarius deliciosus*, *Lactarius semisanguifluus*, *Marasmius oreades*, *Russula cyanoxantha*, док су 3 врсте строго заштићене : *Hericium alpestre*, *Hericium coralloides*, *Psilocybe serbica*.

За наведену активност ангажована је стручних институција уз финансијску подршку Министарства заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара.

1.3.4. Мониторинг фауне

У склопу мониторинга фауне, прати се више група организама животиња. За сваку групу организама неопходно је применити одговарајуће методе истраживања и посматрања.

Програми мониторинга обухватају велике звери, мрког медведа, затим од других кичмењака птице, као и поједине врсте водоземаца и гмизаваца. Од бескичмењака значајна врста која је обухваћена програмима праћења је и даље Панчићев скакавац који има статус ЕН у Црвеној Књизи Orthoptera. Затим, прате се и значајне врсте дневних лептира, а такође се већ две године истражује подземна фауна.

1.3.4.1. Праћење одабраних врста сисара

Мониторинг фауне вршио се у оквиру више активности: путем инфрацрвене детекције, сателитског праћења активности јединки мрког медведа и праћење мрког медведа генетском идентификацијом.

Праћење мрког медведа методом инфрацрвене детекције

Праћење мрког медведа методом инфрацрвене детекције је праћење медведа помоћу камера. Камере су постављане у оквиру квадрата 3х3км. Циљна врста праћења је мрки медвед. Поред мрког медведа камере бележе активност низа других врста. Више камера је постављено на самим хранилиштима пошто је ту већа концентрација животиња. На терену је за праћење је у односу на претходно постављених 20 камера преостало само 15 камера због крађе од стране непознатих лица.

Камере које су на хранилиштима подешене су да раде у режиму видео записа трајања 30 или са паузама од 10 секунди између 2 снимања. Камере на хранилишта на теже доступним локацијама подешене су на слике са паузом између две слике од 10 секунди. И даље је проблем да се изврши жељени распоред камера по терену због учесталих крађа. И због тога је извршена набавка једне термовизијска камера за праћење медведа.

За наведену активност - набавка опреме, добијена су средства Министарства заштите животне средине у износу од 250.000,00 динара.

Врсте забележене инфрацрвеном детекцијом 2024. година

Локалитет	Забележена врста
Звезда	<i>Ursus arctos</i> , <i>Canis lupus</i> , <i>Sus scrofa</i> , <i>Vulpes vulpes</i> , <i>Martes sp</i> , <i>Capreolus capreolus</i> , <i>Lepus europaeus</i> , <i>Canis familiaris</i>
Козји рид окапина	<i>Felis silvestris</i> , <i>Vulpes vulpes</i> , <i>Martes martes</i> , <i>Mustela nivalis</i> , <i>Capreolus capreolus</i> , <i>Sciurus vulgaris</i> , <i>Scopolax rusticola</i> , <i>Pyrrhula pyrrhula</i> , <i>Parus ater</i> , <i>Sitta europaea</i> , <i>Fringilla coelebs</i> , <i>Garrulus</i>

**ИЗВЕШТАЈ О ОСТВАРИВАЊУ
ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА ЗА 2024. ГОДИНУ**

Сува глава	<i>glandarius, Turdus merula, Turdus pilaris, Erithacus rubecula</i> Украдена
Шљивовица1	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Canis aureus, Vulpes vulpes, Corvus corax</i>
Шљивовица2	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Canis aureus, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Garrulus glandarius, Fringilla coelebs, Turdus merula, Corvus corax, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Шљивовица3	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Sus scrofa, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Canis familiaris</i>
Маказе 2	<i>Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus</i>
Ласната глава	<i>Felis silvestris, Meles meles, Martes sp, Capreolus capreolus, Lepus europaeus, Fringilla coelebs, Turdus merula, Turdus sp, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Гаревине	Украдена
Кошаре	<i>Sus scrofa, Capreolus capreolus</i>
Горица гребен	<i>Felis silvestris, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Sciurus vulgaris, Turdus sp, Turdus merula, Canis familiaris</i>
Горица локвица	<i>Sus scrofa, Vulpes vulpes</i>
Горушице1	<i>Ursus arctos, Canis lupus, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Garrulus glandarius, Fringilla coelebs, Turdus merula, Turdus sp, Corvus corax, Columba palumbus, Canis familiaris</i>
Горушице2	<i>Ursus arctos, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Capreolus capreolus, Buteo buteo, Tetrastes bonasia, Garrulus glandarius, Parus cristatus, Turdus sp, Turdus merula, Corvus corax, Canis familiaris</i>

Јагошница1

Ursus arctos, Felis silvestris, Rupicapra rupicapra, Sus scrofa, Meles meles, Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Sciurus vulgaris, sova, Buteo buteo, Dryocopus martius, Garrulus glandarius, Turdus merula, Columba palumbus, Bos sp, Canis familiaris

Долови

Црвени поток

Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, Erinaceus concolor, Sciurus vulgaris, puh, Picoides tridactylus, Troglodytes troglodytes, Fringilla coelebs, Parus cristatus, Parus sp, Troglodytes troglodytes, Erithacus rubecula, Turdus pilaris, Turdus philomelos, Turdus viscivorus, Turdus merula, Sitta europaea(!?), Columba palumbus, Canis familiaris

Козји рид окапина

Ursus arctos, Felis silvestris, Rupicapra rupicapra. Vulpes vulpes, Martes sp, Capreolus capreolus, puh, Scolopax rusticola, Garrulus glandarius, Parus cristatus, Turdus sp (drozd), Turdus merula

Праћење мрког медведа генетском идентификацијом

С обзиром да је навршено пет година од претходног мониторинга мрког медведа методом генетском идентификацијом, у 2024.години је спровенео поновно сакупљање узорак за потребе генетске идентификације.

У сврху генетичких анализа популације мрког медведа (*Ursus arctos*) примерном анализе сета одабраних микросателитских локуса, прикупљено је укупно 50 узорака фецеса. Узорци су прикупљени са укупно 42 локалитета на територији Националног парка Тара .

Током теренског рада материјал је сакупљан у пластичним киветама конусног облика и преливен 95% етанолом. Приликом узорковања бележене су и информације о датума узорковања, називу локалитета узорковања, као и географске ширине и географске дужине. Пластичне кивете у којима се налази материјал пореклом од исте индивидуе су одлагане у заједничку пластичну кесицу, како би се постигла боља организација и лакши приступ узорцима.

За наведену активност ангажован је Биолошки факултет из Београда уз финансијску подршку Министарства заштите животне средине у износу од 700.000,00 динара.

Праћење мрког медведа обележавањем ГПС-ГСМ огрлицом

Захваљујући подршци донатора и Министарства животне средине, тренутно се прате две јединке мрког медведа. Мрки медвед Дамњан једна од крупнијих јединки која је маркирана на овај начин у НП Тара доста се задржава у границама парка где и зимује на подручју првог степена заштите Звезда.

1.3.4.2. Праћење Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphulla serbica*)

Панчићев скакавац, као ендемо-реликтна и строго заштићена врста је свакако једна од најзначајних врста на подручју Националног парка. Захваљујући интензивном праћењу стања и истраживању претходних година евидентиран је низ нових локалитета са Панчићевим скакавцем (*Pyrgomorphulla serbica*). Светска популације ове врсте је искључиво распрострањена на подручју Националног парка Тара. Досадашње активности и сарадња са ПМФ-ом из Новог Сада су допринеле доста бољем познавању ове врсте али и утврђивању проблема везаних за опстанак у којима велику улогу има и човек, пре свега директним уништавањем станишта.

У јуну и октобру месецу 2024. године на ширим просторима Националног парка „Тара“ истраживана је присутност, стање, бројност и динамика популација ендемичне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphulla serbica*). Од 18 локација које су биле предмет обиласка, на 14 су регистроване јединке Панчићевог скакавца а на 4 не. Укупно је забележено 50 јединки ове врсте на обиђеним локалитетима. Уочено је варирање бројности популација и карактеристика јединки у складу са временским условима.

За наведену активност добијена су средства Министарства заштите животне средине у износу од 240.000,00 динара, активност су изводили сопствени радници.

1.3.4.3. Праћење дневних лептира

Подручје Националног парка Тара је значајно за очување врста дневних лептира за подручје наше земље, тако да се планира са наставком активности на праћењу и утврђивању стања популација, као и њихових станишта.

Теренска истраживања фауне дневних лептира у 2024. години спроведена су у сарадњи са организацијом „Хабипрот“. Праћене посебно значајне врсте дневних лептира на простору НП „Тара“ а то су пет врста које су наведене на Анексима II и/или IV Директиве о стаништима Европске Уније: *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Phengaris arion* (Анекс IV), *Euphydryas aurinia* (Анекс II) и *E. maturna* (Анекси II/IV).

Најмања бројност и распрострањење, утврђена је за врсту *Parnassius apollo*. Ова врста је у прошлости налажена на више локалитета. У 2024. години, је потрага за овом врстом лептира обухватила велики број локалитета која по типу станишта одговарају овом лептира, као и жедњаку, биљци хранитељки аполона. Међутим, овај лептир је пронађен на свега два локалитета са малим популацијама (Козји рид и Јањач). Истраживањима је утврђен велики број потенцијалних станишта за овог лептира, али је на велики број девастиранан вађењем камена за потребе изградње шумских путева, чиме се директно угрожена наведена станишта.

За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине у износу од 250.000,00 динара.

1.3.4.4. Праћење птица

Мониторинг птица се спроводи у сарадњи са Институтом за мултидисциплинарна истраживања. Примењено је више метода : цензус у тачки, прстеновање, праћење помоћу уређаја за бележење звукова. Методе су спроведене у различито доба дана или ноћи у зависности од специфичности мапирања односно животних навика пре свега циљних група птица.

Забележено је укупно 1191 територија у оквиру 48 врста птица. Од 29 тачака планираних за праћење сова забележено је присуство ове групе птица на 16 тачака. У погледу врсте *Strix uralensis* забележено је 13 територија, а за врсту *Glaucidium passerinum* 3 територије. Од

детлића на трансектима су регистроване следеће врсте: *Dendrocopos leucotos* 3 територије, *Picus viridis* 1 територија и *Dryocops martius* 5 територија. Занимљиво је да се ретка врста тропрсти детлић *Picoides tridactylus* и даље налази у првом степена заштите, па је тако регистрована камером за праћење дивљачи на подручју Црвеног потока.

Прстеновање птица је спроведено у оквиру јесење сеобе птица. Птице су хватане и бележене на локалитету Соколина. Маркирано је 436 јединки у оквиру 27 врста птица.

За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине у износу од 400.000,00 динара.

1.3.4.5. Праћење подземне фауне

Мониторинг подземне фауне Националног парка „Тара“ врши се у сарадњи са Српским Биоспелеолошким друштвом са седиштем у Новом Саду. Претходних година су забележене нове врсте за науку на овом подручју. Једна је мокрица из рода *Troglocyphoniscus*. Овај род је до сада био познат са три пећинске врсте, острво Мљет, Невесиње и околина Вероне. Врста је откривена у Вучјој пећини у Јагоштици. Друга врста је косац из рода *Cyphophthalmus*, блиска са новом врстом из Топле пећине и Вучје пећине. Откривена је у јами на Великој ливади на Митровцу.

Након друге године истраживања, могу се издвојити две јасне целине са специфичним саставом пећинских организама. Једна је Звијезда, а други Тара од Алушке планине до Калуђерских Бара. Сваки од ових простора има специфичне (претежно ендемичне) представнике који су мање или више блиско сродни са представницима оног другог. Остаје и да је најбогатији објекат подземном фауном Вучја пећина у Кнезовима - Јагоштица.

За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине за ангажовање стручних организација у износу од 350.000,00 динара.

1.3.4.6. Праћење фауне водоземаца и гмизаваца

На подручју Националног парка Тара су до сада забележене 23 врсте херпетофауне, односно гмизаваца и водоземаца.

Најзначајнији представник фауне водоземаца је источни главати мрмољак (*Triturus macedonicus*). Врста је од међународног значаја за заштиту и налази се на Светској црвеној листи у статусу VU (рањива врста). Такође је строго заштићена дивља врста у Републици Србији, а налази се и на Додатку II и IV Директиве о стаништима Европске Уније (Annex II & IV, Habitat Directive). Забележено је 6 одраслих јединки на једином забележеном локалитету у парку са овом врстом.

1.3.5. Мониторинг природних ресурса – едукација студената кроз мониторинг природних вредности парка

У сарадњи са Биолошким факултетом, сприведена је едукација студената кроз мониторинг природних ресурса: флоре, фауне, гљива и вода. Едукација је планирана у четири термина, у седмодневним боравцима студената и професора на терену, у пролећном термину (април и мај) и јесењем (септембар и октобар).

У периоду од 15-21.април, на Митровацу, спроведена је едукација студената у две секције: Биолошка секција (маховине) и Миколошка секција (гљиве). Укупно је било 10 студената и студенти су учествовали у садњи оморице у Црвеном потоку, сакупљали су маховине и гљиве на локалитету Митровац, око језера Крушчица према Батури, на локалитету Лађевац, поред реке Раче. Едукација се спроводила у присуству стручних лица парка – биолога и асистената са Биолошког факултета.

У периоду од 15. до 22. 5. 2024. године, бораила је друга група студената у оквиру пројекта „Теренска пракса студената природно – математичких наука у Националним парковима Тара и Ђердап“. Укупно је бораило је 9 студената из Београда, Крагујевца и Новог Сада, углавном са мастер и основних студија. Студенти су из две секције: Хидробиолошка (проучавање водених екосистема) и Ентомолошка секција (проучавање инсеката). Студенти су са биолозима и шумарским инжењерима из ЈП „Национални парк Тара“ први дан истраживали мочварна подручје, локалитета Бурине и поред потока Батурски рзав. Затим су наставили са истраживањем потока Јаревац и његове околине. У суботу и недељу су проучавали подручје око Митровца и посетили видиковац Бањска стена, као и сређивали материјале прикупљене са терена и вршили идентификацију врста. Последњег дана теренских активности студенти су учествовали са управљачем, у праћењу стања ендемореликнтне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphula serbica*) и испитивали локалитете Змајевачки поток и Спајића језеро.

У периоду од 20. до 26. септембра, Национални парк Тара посетила је трећа група студената Биолошких факултета из Београда, Новог Сада и Ниша, у оквиру ботаничке и орнитолошке секције Биолошко истраживачког друштва "Јосиф Панчић". На терену су, заједно са запосленима из Националног парка Тара, имали прилику да стекну нова знања о самом националном парку, као и о флори и фауни овог подручја. У сарадњи са орнитолозима са Института за мултидисциплинарна истраживања студенти су учествовали у прстеновању птица. Обилазили су резерват природе Црвени поток, видиковац Бањска стена, као и резервате природе Врањак и Змајевачки поток, где су чули нешто више о овим локалитетима и Панчићевој оморици, као ендемичној и заштићеној врсти.

У периоду од 07-14. октобра, бораила је четврта група и чинили су је студенти миколошке и хидробиолошке секције. Они су се током седмодневног боравка упознали са основним вредностима Националног парка Тара и заједно са стручним лицима, биолозима и туристичким водичима, обишли локалитете око реке Раче, реке Врело, језера Јаревац, Батуру, Змајевачки поток. У поподневним сатима студенти су детерминисали сакупљене узорке. Студенти хидробиолошке секције су се упознали са квантитативним и квалитативним методама узорковања макробиотоса и организама који сачињавају ту групу и узорковали их са камења, муља, песка, при чему су користили пинцете, цедиљке и Сурберову мрежу. Чланови миколошке секције су обишли станишта шумског типа. Узорке су фотографисали, одређивали тип супстрата и таксона методом посматрања. Узорке који не припадају категорији заштићених или ретких врста су сакупљали и касније детерминисали уз помоћ релевантне литературе.

Оваква пракса била је прилика да студенти своја теоријска знања примене на терену и да на адекватан начин спознају очување заштићених подручја и природних екосистема.

За наведену активност планирана су средства субвенције Министарства заштите животне средине у износу од 760.000,00 динара (организација боравка студената на терену и материјални трошкови – гориво и опрема).

1.4. Мониторинг вода

Праћење квалитета површинских вода је вишегодишња активност и спроводи се у складу са „Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода“.

Утврђивање статуса врши се праћењем биолошких и физичко-хемијски параметара који су од значаја за дефинисање категорије површинске воде, а које је могуће спровести са постојећом лабораторијом. Праћење квалитета вршиће се на утврђеним локалитетима површинских вода, на водотоковима и на акумулацијама у парку. Акумулација Перућац ће се

интезивније пратити у летњем периоду. Неопходна је набавка средстава које се односе на одржавање постојеће лабораторије.

1.5. Мониторинг климе

Захваљајући постављеним метеоролошким станицама на Митровцу и Предов Крсту континуирано се прате климатски показатељи Таре. Метеоролошке странице су аутоматске и садржи сензоре за мерење температуре, влажности ваздуха, количине падавина, соларне радијације, правац, брзину ветра, влажности и температуре земљишта. Извршен је сервис станица као и набавка посебне станице за земљиште. За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине за опрему, у износу од 100.000,00 динара.

Месец са највишом средњом температуром ваздуха био је август (21.2°C). Највиша температура ваздуха забележена је у август (34.4°C), најнижа забележена температура је била у јануару -12.3 °C .

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно-историјским вредностима

У току године, на свим манифестацијама, сајамским наступима, презентацијама, организованим посетама, промовисане су и културно-историјске вредности Националног парка, посебно манастир Рача и некрополе стећака у Перућцу и Растиштима, као посебна вредност са УНЕСКО-ве листе светске културне баштине.

3. Управљање посетиоцима

3.1. Рад у Центрима за посетиоце

Рад у Центрима за посетиоце у Бајиној Башти и на Митровцу подразумевао је свакодневно пружање информација посетиоцима у оквиру инфо пулта, пријем посетилаца и одлазак у обилазак парка, периодичне презентације и промоције у сали за презентације, продају сувенира и услуга попут шумског биоскопа, издавања бицикала, кајака и сл. Због повећаног обима посла и ради продужавања радног времена током летње сезоне, била је ангажована једна особа као додатно запослени радник.

У центрима за посетиоце, укупно је остварено 13143 посетиоца, што је на нивоу предходне године у истом периоду.

Центар за посетиоце Митровац:

- Домаћи: 10.906

- Страни: 3645

Укупно: 14.551.

Центар за посетиоце Бајина Башта:

- Домаћи: 2087

- Страни: 150

Укупно: 2237.

У циљу осавремењавања и дигитализације Центра за посетиоце у Бајиној Башти, урађен је Идејни пројекат за уређење ентеријера, средства су добијена од Министарства културе и информисања.

3.2. Материјала намењеног посетиоцима

За потребе информисања посетиоца израђен је штампани пропагандни и информативни материјала:

- Проспект Националног парка Тара,
- Планинарско-туристичка карта, ажурирање и штампа новог тиража планинарске мапе.
- Проспекти кампа ренцера, флајери,
- Улазнице у центре за посетиоце и резерват природе, у заштићено добро,

3.3. Уређење ентеријера „улазних капија“

У циљу привођења намени улазних капија, извршена је набавка намештаја (радних столова, столица, полица) и опреме (компјутер, штампач, фискална каса, фрижидер, индукциона плоча, клима).

За наведену активност добијена су средства субвенције Министарства заштите животне средине у износу од 300.000,00 динара.

Дана 22.04.2024.године, објекти „улазних капија“ у Перућцу и на Калуђерским Барама, стављени су истовремено у функцију контроле уласка моторних возила и наплате накнаде за улазак моторних возила у Национални парк Тара. Изградња „улазних капија“ на најпрометнијим путевима уласка у Национални парк Тара, показала се изузетно сврсисходно, не само у контроли уласка у заштићено добро већ и у примени накнаде за улазак моторних возила и обезбеђењу средстава за активности у управљању заштићеним подручјем За седам месеци рада „улазних капија“ (април-новембар 2024.године) остварена је контрола 34.605 моторних возила и накнада од 12.682.102 динара.

4.Управљање природним ресурсима

4.1. Задаци и активности на заштити и управљању шумама

4.1.1. Заштита шума од сушења

Активности на заштити шумских екосистема вршила се кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијала се кроз мониторинг инсеката односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. Укупно на подручју НП „Тара“ ухваћено је 5130883 поткорњака. Појединачно по врстама:

Врста поткорњака	свега
Ips typographus (L.) -осмозуби смрчин поткорњак	1129931
Pityogenes chalcographus (L.)- шестозуби смрчин поткорњак	3892566
Pityokteines curvidens (Germ.) - кривозуби јелин поткорњак.	104918
Ips sexdentatus (Boern.) - шестозуби боров поткорњак	173
Trypodendron lineatum (syn. Xyloterus Xyloterus)	3295
свега	5130883

Може се констатовати да се напади поткорњака смањују.Укупно добијена средства за сузбијање поткорњака износила су 6.319.523,00 динара (набавка феромона и ангажовање два

радника на сузбијању поткорњака) од Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

4.1.2. Нега и обнављање шума

Активност на нези и обнављању шума подразумеваала је неговање засада и пошумљених површина, пошумљавање голети и површина насталих процесом сушења шума, као и сакупљање семена и производњу садног материјала.

Вршена су пошумљавања:

- Пошумљавање садњом садница смрче (1000 ком) и садница букве (1000 ком) је извршено у Г.Ј. "Тара" одељења: 171-а (0,80ха) у новембру 2024.године,
- Пошумљавање-попуњавање садњом садница смрче (400 ком) и јеле (350 ком) је извршено у Г.Ј. "Црни Врх" одељење: 33-а (0,3 ха) у новембру 2024.године,
- Пошумљавање садњом садница смрче (1000 ком) је извршено у Г.Ј.Звезда одељење: 38-а (0,40 ха); у новембру 2024. године.

У току 2024. године извршена су два здравствена прегледа регистрованих семенских објеката и шумских расадника „Калуђерске Баре“ и „Луг“, за производњу репродуктивног материјала шумског дрвећа (семена, садница). У регистрованим расадницима, настављено је школовање шумског и декоративног садног материјала, као и производња контејнерских садница за пошумљавање (30.000 комада) у новоизграђеном стакленику у расаднику „Луг“.

Вршено је и сакупљање, семена четинарских врста, у периоду септембар-новембар, извршено је брање и сакупљање семена и то у количини од:шишарки јеле 40кг, шишарки смрче 30кг и шишарки оморице 50кг. Након дораде шишарки добиће се одређена количина чистог семена.

Тренутно стање садница у расадницима Луг и Калуђерске Баре по врстама и количинама:

Расадник	врста	број садница	вредност залиха
Калуђ.баре	ЛЕКОВИТО БИЉЕ	35.707,0	1.151.593,30
	ЧЕТИНАРИ	101.723,0	8.013.569,30
	свега	137.430,0	9.165.162,60
Луг	ЧЕТИНАРИ	16.162,0	965.329,00
	ЛИШЋАРИ	1.389,0	336.835,40
	ШИБЉЕ	379,0	208.175,00
	свега	26.409,00	1.259.620,00

Послови неге у засадима до 5 године старости (машинским уклањањем корова) спровођени су следећим одељењима:

редни број	одељење	радна површина(ха)
1	2-б Г.Ј.Заовине	1,60
2	30-а Г.Ј. Звезда	0,70
2	32-б Г.Ј.Звезда	0,75
4	9-а Г.Ј. Тара	1,42
5	166-а Г.Ј.Тара	1,67

4.2.3. Планирање и уређивање шума

Активности у области планирања и уређивања шума односе се на:

- ажурирање електронске базе евиденције непокретности јавне својине,
- снимање граница у ГЈ“Тара“,
- набавка опреме за геодетске радове.

4.1.4. Коришћење шума

Активност на коришћењу шума обухватала је спровођење годишњих редовних планова сеча обнављања и плана проредних сеча, у складу са основама газдовања шумама у државним шумама и обављање стручно - техничких послова у приватним шумама.

На основу укупно дозначене дрвне масе (48.069м³) за 2024. годину, планирана је производња дрвних сортимената у износу од 40.512 м³ бруто масе из редовног плана и тиме се остварује приход од 301.367.345,00 динара. Случајни принос планиран је у износу до 8.000 м³ кроз санитарне-узгојне захвате и приход од 41.324.360,00 динара.

У извештајном периоду, реализација планова сеча, у свим газдинским јединицама била је 54.709,42м³ (37.415,49м³ из редовног плана- пребирне сече, сече обнове 1062 м³, предходни принос - 2179 м³ и случајни принос – 14.113 м³).

Због јаких ветрова (јачине 68 км/час) у новембар /децембар 2023.године, дошло је до великих ломова у шумама у свим газдинским јединицама:

- ГЈ»Тара» - Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 13.560,53 м³. Дозначено је 10.281,15 м³ на 907,67ха, а на површини од 391,15ха, извршена је процена од 3.734 м³ бруто дрвне масе. Пошумљавање је потребно на површини од 0,80 ха (одељење 171а).

- ГЈ»Црни Врх» - Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 3.943,15 м³ на површини од 829,81ха. Пошумљавање је потребно на површини од 0,30 ха (одељење 33а).

- ГЈ»Звезда»- Оштећена дрвна запремина (бруто) износи 3151,90 м³. Дозначено је 2766,34 м³ на 262,2 ха, а на површини од 95,08 ха, извршена је процена од 385,56 м³ бруто дрвне масе. Пошумљавање је потребно на површини од 0,40 ха (одељење 38а).

Укупна, ветроломом оштећена дрвна маса, износи 20.655,58 м³ на површини од 2.485,91ха, урађен је санациони план са планом за санацију наведених шума. Добијена је сагласност на Санациони план шума оштећених ветром за период 2024-2025.година (газдинске јединице „Тара“, „Звезда“ и „Црни Врх“) од Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управа за шуме. Укупно је реализовано из санитарних сеча (случајни принос) – 14.113 м³.

Вршени су и стручни послови на газдовању приватним шумама у складу са Привременим програмом газдовања шумама сопственика за 2024.годину и планираним активностима за 2024.годину. У извештајном периоду, укупно је дозначено 8960 м³ код 401 сопственика и отпремљено је 6.902 м³ са 473 пропратнице. Обрачуната накнада износила је 1.455.187 динара, у Буџет Републике Србије, уплаћена је накнада за посечено дрво у износу од 1.049.487 динара. Склопљен је уговор са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде за стручне послове у приватним шумама, у износу од 2.688.656 динара, што је знатно мање од планираних средстава (4.500.000 динара).

Извршена је подела садница смрче и букве за пошумљавање површине од 8,8 ха у приватном поседу. Средства за наведену активност опредељена су из Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

4.2. Задаци и активности на заштити и управљању ловном и риболовном фауном

4.2.1. Активности на заштити ловне фауне

Активности на заштити ловне фауне спроводиле су се на основу Годишњег плана газдовања ловиштем за ловну 2024/2025. годину, усаглашеног са средњорочним планом - Ловне основе за ловиште „Тара“ за период 2021 – 2031. године.

Управљање популацијама ловних врста дивљачи у 2024. години, првенствено се односио на утврђивање бројног стања дивљачи по врстама (дивокоза процена 380 јединки, срна - 560 јединки, дивља свиња - 100 јединки, вук - 16 јединки и лисица - 80 јединки), планирање развоја популације дивљачи у току ловне године, план набавке и утрошка хране и контрола популације кроз планирани одстрел.

Заштита неловних врста дивљачи (дивља мачка, куна белица, јазавац, сиви пух, ласица, веверица, мрки твор, сврака, голуб, јастреб, препелица, сива врана, дивља патка, велики корморан, сива чапља) одвијало се кроз активности у циљу спречавања узнемиравања јединки, уништавања станишта и противзаконитог коришћења.

Посебне мере заштите спровођене су на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања.

У календарској 2024 години одстрел по врстама:

Ред. број	Врста дивљачи	одстрел у ловној 2023-2024 год. - грла	Одстрел у 2024-2025 год. - грла	Одстрел у 2024 год. - грла	По полу М Ж
1	дивокоза	/	10	10	6 4
2	Дивља свиња	5	27	27	17 10
3	Срна	15	9	9	9 /
4	Зеца	/	/	/	/
5	вук	1	/		/ /
6	лисица	/	5	5	2 3

Из горње табеле се види да су популације гајених врста дивљачи стабилне што се тиче бројности. Одстрел код дивокозе и дивље свиње креће се до 85 % од планираног док је код сrneће дивљачи далеко мањи због недовољног интересовања ловаца.

У календарској 2024. години ради прихране дивљачи, првенствено медведа и делимично дивље свиње изнешено је 2800 кг угинуле домаће стоке, 2310 кг кланичног отпада и 2100 кг кукуруза у зрну и клипу. Такође на солишта за све врсте дивљачи изнешено је 520 кг соли за дивљач. За прихрану дивљачи утрошено је 156.200,00 динара.

У 2024. години, пријављене су штете на имовини власника у ловишту у 29 случајева и то у 25 случајева од дивљих свиња и 4 случајева од медведа. Штете од дивљих свиња у износу од 270.021,30 динара исплаћене су власницима имовине, а ради накнаде штете од медведа власницима је дато упуство и поступак накнаде штете од ресорног Министарства заштите животне средине.

4.2.2. Активности на заштити риболовних вода

Риболовним водама Националног парка Тара управљало се на основу Годишњег програма унапређења рибарства за 2024. годину, усаглашеног са Програмом управљања

рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2032. година.

Активности на праћењу стања риболовних вода одвијале су се кроз редовну контролу риболовних вода Националног парка Тара, на редовне обиласке свих риболовних вода и повремене дневне и ноћне патроле кањонским делом Перућачког језера.

Водостај у Заовљанском језеру, током свих месеци, био је нестабилан, испод максималног успора. Водостај на Перућачком језеру такође је варирао. Повремено је опадао 1-2 метра по вертикали, услед прилива из горњег тока Дрине и њених притока. На осталим акумулацијама је водостај у оквирима просечно усталих вредности без акцидентних ситуација.

На риболовним водама организован је спорстички риболов. Издато 190 комада годишњих дозвола, 67 комада седмодневних дозвола и 200 комада дневних дозвола. Крајем месеца септембра, извршени су теренски радови за потребе мониторинга стања рибљег фонда, који ће бити имплементирани у Програм управљања рибарским подручјем “Националног парка Тара” за период 2023-2032. година, кроз измене и допуне.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО - ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Приоритетне задаци научно - истраживачког и образовног рада произилазе из стања природних и створених вредности и потребе њихове заштите, очувања и унапређења.

Приоритетни научно - истраживачки радови су:

1. Наставља се и пројекат праћења популације медведа помоћу електронских оградница пројекат “Мониторинг популације мрког медведа”- Биолошки факултет,
2. Истраживање Nematoda на свим стаништима у Националном парку Тара - Пољопривредни факултет Београд, пројекат је вишегодишњи и део је докторске дисертације,
3. Генетска истраживања оморике - Биолошки факултет, Биолошки институт и Институт за шумарство,
4. Истраживања генетских својстава букве - део докторске дисертације Шумарски факултет,
5. Праћење стања шума на биоиндикацијским тачкама - Институт за шумарство - Београд,
6. Праћење стања и структуре састојина оморике, јеле, смрче и букве на постављеним огледним пољима – Шумарски факултет Београд (завршна година, извештај и штампа приручника о стању, добијена су средства у износу од 300.000,00 динара из субвенција Министарства заштите животне средине).
7. Пројекат технолошког развоја “Адаптација и одрживо коришћење шума у циљу смањења негативних последица екстремних промена климе”- Институт за низијско управљање шумама и животну средину - Нови Сад.
8. Пројекат „Утицај климатских промена и поткорњака на сушење оморике, смрче и јеле у Националном парку Тара“ – Шумарски факултет Београд (добијена су средства у износу од 950.000,00 динара из субвенција Министарства заштите животне средине).

V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

1. Планирање

1.1. Имплементација Плана детаљне регулације обале језера Перућан

Имплементација Плана детаљне регулације обале језера Перућац, није извршена јер је изостало усвајање завршеног плана од стране Скупштине општине Бајина Башта.

1.2. Завршетак Плана детаљне регулације обале језера Заовине

У складу са Просторним планом подручја посебне намене Националног парка Тара и започетим активностима на изради, завршен је План детаљне регулације обале језера Заовине. План је израдио пројектно предузеће ЈУГИНУС – Београд. У току је добијање сагласности надлежног Министарства заштите животне средине и усвајање од стране Скупштине општине Бајина Башта.

2. Изградња и инвестиције

2.1. Инвестиције на објектима

2.1.1. Санација објекта „шумарске куће“ Митровац

На постојећем објекту управне зграде (лугарнице) – „шумарска кућа“ Митровац, због прокишњавања крова, старе водоводне и канализационе мреже, као и мреже електроинсталација, планирана је потпуна санација објекта шумарске куће Митровац, замена крова, унутрашња санација (грађевинско – занатски радови, водоводна и електро инсталација) као и опремање објекта према пројекту.

У 2024.години, извршена је замена крова од теголе, преко теголе постављена је покривка од лима, инвестиција је финансирана из средства субвенције у износу од 3.000.000,00 динара.

За остале радове на санацији објекта (грађевинско – занатски радови, водоводни и електро радови), добијена су средства од Министарства туризма и омладине у износу од 10.000.000 динара, расписана је јавна набавка а сами радови биће спроведени у 2025.години.

2.2.2. Санација надстрешница на Митровцу

Поред санације крова на објекту „шумарске куће“ на Митровцу, извршена је и санација крова на две постојеће надстрешнице на платоу Митровац.

2.2. Пројектовање, изградња и одржавање путева

Пројектовање, изградња и одржавање путева је редовна активност на реконструкцији шумских путева у свим газдинским јединицама, санацији регистрованих клизишта и изградњи шумских влака. Наведени путеви су у функцији газдовања шума и суфинансирају се из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Започета је изградња шумских путева у складу са основама за газдовање шумама, према добијеним условима заштите природе:

Газдинска јединица „Тара“ :

- пут „Мамара -Долови“, полази од пута „Набојине – Горушице“, чворна тачка одељење 29 и 30/31 до чворне 37, 38 и 51. одељење) у дужини од 1,480км,
- Шумски пут „Тисово брдо – 109. одељење“ одваја се од асфалтног пута „Митровац – Секулић“ у близини границе одељења 72. и 73., а затим пролази кроз одељења 72. и 109., све до границе 109. одељења са приватним парцелама и завршава се на кружној

окретници шумског пута „ Секулић – Награмак“, који је до сада био слепи пут, у дужини од 0,950км.

Вршена је поправка и изградња шумских камионских путева и шумских влака на следећим релацијама:

- Изградња влака у одељењима: 33; 34; 35; 47; 48; 49; 50; 51 и 52. у ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Голо дрво – Јокића Врело" – санација клизишта у ГЈ "Црни Врх" ,
- Поправка шумског камионског пута "Биљег - Кремићи" у ГЈ "Црни Врх",
- Израда шумских влака у 36, 37, 38, 50, 67, и 86 одељењу - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Мала Батура - Брана Крушчица" (Санација клизишта "Вода Сјеча") - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Предов Крст - Јокића Врело" ГЈ "Црни Врх",
- Израда шумских влака у 28, 29, 33, 70, 77, 126, 132, 135, 136, 137, 138, 144, 147, 148 одељењу ГЈ "Тара",
- Израда шумских влака у 50. одељењу - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Голо Дрво - Јокића врело" (санација клизишта) - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Биљег - Кремићи" - ГЈ "Црни Врх",
- Поправка шумског камионског пута "Митровац - Горушице" - ГЈ "Тара",
- Израда шумских влака у 44., 45. и 46. одељењу - ГЈ "Тара",
- Поправка шумског камионског пута "Главица - Набојне" - ГЈ "Тара" и
- Поправка шумског камионског пута "Набојне - Биљег" - ГЈ "Тара".

2.3. Набавка радних машина, алата и опреме

Набавка радних машина, алата и опреме, односила се на набавку алата и опреме, моторних тестера за потребе газдовања шумама, тримера, радних алата за стручне службе за потребе газдовања шумама. За потребе стручних служби извршена је набавка неопходне опреме (компјутери, штампачи, фото апарати, двогледи и слично).

3. Уређење простора

3.1. Шетне стазе, излетишта, израда и одржавање мобилијара

Шетне стазе су значајни елементи уређења простора и врло значајна туристичка инфраструктура, планирано је одржавање шетних стаза:

- Започета је санација шетна стаза „Совина учионица“- кроз израду тактилних табли и информативних табли,
- Извршено је постављене информативних табли на видиковцу Јагмила у Јагоштици,
- Постављене информативне табле за улазне капије,
- Постављена заштитна ограда око заштићене врсте режуха.

3.2. Уређење платоа Митровац

Извршено је уређење платоа испред планинарског дома Митровац, кроз нивелисање и насипање терена и поплочавање платоа испред планинарског дома Митровац.

За наведену активност коришћена су средства суфинансирања од Министарства заштите животне средине у износу од 1.000.000,00 динара.

3.3. Израда тематских табли упозорења

У циљу заштите животиња при кретању на јавним путевима, као и обавештења посетиоца о присуству истих, извршено је постављање 10 едукативних табли које су и упозорења о кретању животиња на јавним путевима. Табле су постављене на једном стубу, са квадратно алуминијском подлогом, са залепљеном, тематском фолијом, двостарано, 20 тематских табли.

За наведену активност добијена су средства суфинансирања од Министарства заштите животне средине у износу од 400.000,00 динара.

VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1. Задаци на развоју културно-образовних и информативно-пропагандних активности

1.1. Информативно-пропагандне активности

Вршена је континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности у парку, еко кампови и друго). За медијско приказивање, односно снимање свих догађаја по захтеву управљача и емитовање на локалној телевизији, коришћена су средства суфинансирања из Министарства заштите животне средине - у износу од 300.000,00 динара.

Информативна активност огледала се и кроз редовно ажурирање Информатора о раду, ажурирање сајта Предузећа и друштвених мрежа предузећа.

1.2. Штампање промотивног материјала

- Штампање планинарских карата,
- Штампање промотивног материјала: кесе, фасцикле, блокови, календари.

1.3. Едукативно-промотивне активности

Вршена су и редовне активности на промоцији парка, кроз свакодневне активности у Центрима за посетиоце Митровац и Бајина Башта, као и теренске презентације

Преглед активности:

- 11.01. Снимање прилога за емисију „Око магазин“ РТС1 - река Врело,
- 12.01. Снимање прилога за ТВ БН – Калуђерске Баре и Солотуша,

**ИЗВЕШТАЈ О ОСТВАРИВАЊУ
ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА ЗА 2024. ГОДИНУ**

- 13.01. Промоција књиге „Смена“ аутора Ђорђа Аничкића – удружење војних ветерана „Слободно небо“. Промоција је организована у сарадњи са Установом „Култура“;
- 22.01. Изјава за ТВ Нова С поводом инцидента са излетањем особе са квадом,
- 31.01. Снимање прилога за емисију „Експлозив“ ТВ Прва – климатске промене и хибернација медведа,
- 01.02. Посета деце из предшколске установе „Невен“ из Б. Баште у Центру за посетиоце у Б. Башти – 20 деце узраста од 4 године,
- 01.02. Посета деце из предшколске установе „Невен“ из Б. Баште у центру за посетиоце Митровац – 100 предшколаца,
- 05.02. Припремљена презентација „Управљање Националним парком Тара“ за директора за скуп на Златибору „Успостављање савета корисника ПП Голија“;
- 06.02. Посета ученика првог разреда ОШ „Рајак Павићевић“ Б. Башта Центру за посетиоце у Б. Башти – 40 ученика,
- 07.02. Изјава за ТВ 5 Ужице о тренутним активностима НП Тара
- 08-09.02. Снимање емисије „Србија у кадру“;
- 12.02. Снимање прилога за емисију „Ово је Србија“ – понашање посетилаца током празника,
- 13.02. Промоција књиге „културно историјско наслеђе општине Бајина Башта“ аутора Марка Ковачевића у сарадњи са Установом „Култура“;
- 15.02. Изјава за агенцију РИНА о кретању медведа током зиме,
- 21.02. Изјава за Радио Луна о кретању медведа током зиме,
- 21-25.02. Учешће на 45. Међународном сајму туризма у Београду заједно са ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта у оквиру штанда Туристичке организације Регије Западна Србија,
- 23.02. Изјава за емисију „Зона слободног спорта“ РТВ Арена спорт о спортско рекреативним активностима у НП Тара,
- 28.02. Изјава за РТС - претње по одрживо управљање НП Тара,
- 13.03. Промоција књиге „Златиборе питај Тару“ у Београду у Туристичкој организацији Србије,
- 16-17.03 Презентација и обилазак парка 20 особа – Канцеларија за младе општине Савски Венац, Београд,
- 14.03. Прилог у Јутарњем програму РТС 1 – књига „Златиборе питај Тару“;
- 17.03. Емисија експлозив ТВ „Прва“ – климатске промене и понашање медведа,
- 27.03. Послат текст и фотографије за објаву додатку Магазин дневног листа Политика,
- 04.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 25 ученика 4. разред ОШ „Свети Сава“ Б. Башта,
- 05.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 100 ученика средња школа Смедерево,
- 08.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 71 ученик 8. разред из Београда,
- 09.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 27 деце,
- 11.04. Обележен Дан заштите природе кроз промоцију парка и промоција књиге „Златиборе питај Тару“ – Културни центар Златибор и 12.04. – Центар за посетиоце Б. Башта,
- 15.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 71 деце,
- 16.04. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 19 деце,
- 16.04. Тура посматрања медведа – 4 особе Немачка,
- 18.04. Саопштење за медије и јавност поводом почетка наплате накнаде за коришћење моторног возила у заштићеном подручју,

**ИЗВЕШТАЈ О ОСТВАРИВАЊУ
ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА ЗА 2024. ГОДИНУ**

- 19.04. Изјава за портал Мондо у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 19.04. Изјава за Агро ТВ у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 19.04. Изјава за ТВ 5 у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 20.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти – Управа за трезор 70 особе,
- 20.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 140 ученика средња школа ТА „Травелпоинт“,
- 20.04. Обилазак парка и обилазак Центра за посетиоце у Б. Башти 108 ученика 8. разред из Ариља,
- 21.04. Презентација и обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 108 ученика средња школа ТА „Травелпоинт“,
- 21.04. Укључење у јутарњи програм РТС у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Укључење у јутарњи програм РТС у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Укључење у „150 минута“ ТВ Прва у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 22.04. Обележен Дан планете Земље – Акција чишћења језера Перућац у сарадњи са ТА „Таратурс“ и ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта и волонтерима,
- 24.04. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу и резервата „Црвени поток“ – ТА „Компас“ 26 особа,
- 24.04. Гостовање директора НП Тара у јутарњем програму РТС-а поводом Дана завода за заштиту природе,
- 24.04. Снимање емисије „Прело у мом сокаку“ на ТВ Хепи,
- 29.04 Изјава за БН Телевизију у вези са увођењем накнаде за коришћење моторних возила,
- 29.04. Снимање прилога за ТВ „БН“ о НП Тара и Панчићевој оморици,
- -02.05. Укључење у јутарњи програм „Нове С“ поводом првомајских празника,
- 02.05 Обилазак резервата „Црвени поток“, видиковца Бањска стена и Центра за посетиоце на Митровцу – 35 ученика 8. разред,
- 11.05. Прилог о Панчићевој оморици у емисији „Записи поред пута“ ТВ БН, БиХ,
- 11.05. Локална телевизија и новине – „Редушијада“- манифестација сакупљања гљиве редуше и организација изложбе гљива у Центру за посетиоце и гимназији „Јосиф Панчић“,
- 14.05. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 17 деце
- 15.05. Одржана интерактивна образовна радионица на Митровцу за предшколце из Ужица – 50 деце,
- 18.05. Тура посматрања медведа и дивокоза – 2 особе Србија,
- 19.05. Обилазак резервата „Црвени поток“ и Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика средња школа ТА „Травелпортал“,
- 22.05. Поводом Међународног дана биодиверзитета у Националном парку Тара је отворена изложба радова ученика основних школа на тему гљива насталих у склопу „Редушијаде“,
- 22.05. Емитован прилог о НП Тара у емисија „Радна акција“ ТВ „Прва“,
- 24.05. Европски дан паркова – постављене табле упозорења, животиње на путу,
- 25-26.05. Презентација и обилазак парка са ученицима Средњошколског центра Пале – 20 ученика,
- 27-30.05.- Обилазак парка – студенти Биолошког факултета -Београд,
- 28.05. Обилазак Центра за посетиоце у Бајиној Башти – 35. ученика 3. разред ОШ „Свети Сава“,

- 31.05. Презентација за групу планинара из Италије,
- 31.05. Презентација и обилазак Центра за посетиоце у Бајиној Башти – 120 ученика 7. разред из Чачка,
- 03.06. Обилазак парка ТА „Аленик“ – 26 деце,
- 03-05.06. Снимање документарног филма „30 година регате“,
- 05.06. Презентација студенти биологије ПМФ Нови Сад – 50 студената,
- 05.06. промоција Националног парка Тара – постављен билборд поводом Дана заштите животне средине,
- 08.06. Обилазак резервата „Црвени поток“ – 33 особе ТА „Стартурс“,
- 13.06. Одржана интерактивна образовна радионица у хотелу „Бели бор“ за ученике трећег разреда из Београда – 72 деце,
- 14.06. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика – 8 разред, деца из Хрватске,
- 15.06. Обилазак Центра за посетиоце на Митровцу 100 ученика – 8 разред, деца из Хрватске,
- 19-20.06. Посета групе новинара и инфлуенсера у организацији Туристичке организације Србије,
- 24.06. Презентација студенти биологије ПМФ Ниш – 34 студента,
- 02.07. Снимање емисије О НП Тари за Newsmax,
- 06.07. Одржана планинска трка Ултра Трејл -400 учесника,
- 16-26.07. Одржана Летња школа дизајна,
- 19.07. Презентација парка за Удружење инжењера Телекома Србија
- 22.07. Гостовање у Београдској хроници РТС, тема правила понашања у парку,
- 23.07. Изјава за РТС, о пожару у НП Тара – Бањска стена,
- 31.07. Снимање прилога за емисију „међу нама“ Нова С, угроженост Панчићеве оморике,
- 26.08. Изјава за ТВ 5 поводом шумских пожара,
- 27.08. снимање емисије за "Еuronews" емисија је планирана да иде њиховим каналима на 7 језика,
- 01.09. „III Ћирилична бициклијада“ – 300 учесника Парк ћирилице – излетиште Рача у сарадњи са ТО „Тара-Дрина“ Бајина Башта. Предавање за децу о екологији и манастиру Рача
- 19.09. укључење у јутарњи програм ТВ Нова С на тему тренутне ситуације са градњом у НП Тара,
- 20.09. Обилазак парка са групом новинара са простора бивше Југославије у организацији Туристичке организације Србије – 13 особа,
- 22.09. Обилазак резервата Црвени поток – ТА „Стартурс“ 30 особа.
- 23.09. Изјава за ТАНЈУГ у вези са Рачанском преписивачком школом и скитом Св. Ђорђа,
- 24-26.09.-Учећше на 13.семинару за управљаче заштићених подручја „Од изазова до иновације“ у Кладову, у организацији Министарства заштите животне средине.
- 29.09. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 40 пензионера
- 30.09. Пешачење Митровац – Бањска стена – Митровац и обилазак резервата Црвени поток – ТА „Explore Serbia“ – 14 особа из Немачке.
  - 07-13.10. IV група праксе студената биологије
  - 08.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 80 ученика 1. разреда гимназије из Београда – Гранд турс.
- 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића

- 12.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 103 ученика 8. разреда основне школе из Београда – Мивекс.
- 16.10. Посета новинара портала „Клима 101“ и обилазак терена.
- 17.10. 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића
- 18.10. 10.10. Образовна радионица са обиласком Црвеног потока и Бране Лазићи – 60 ученика 4. разреда основне школе из Косјерића
- 23.10. Обилазак парка – образовна радионица и шетња Бели бор – Црњесково – Бели бор – Црњесково. 4 групе 203 ученика 1. разред гимназије из Београда – ТА „Фантаст Травел“.
- 24.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 80 деце из вртића из Бајине Баште.
- 28.10. Предавање о органској производњи Јелена Милић Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства.
- 30.10. Посета Центру за посетиоце НП Тара у Бајиној Башти – 30 деце из вртића из Бајине Баште.
- 30-31.10. Обилазак парка са новинаром-инфлуенсером (Balkandad) са Новог Зеланда. 31.10. Објављена репортажа на порталу „Клима 101“.
- 07.11. Укључење у емисију „150 минута“ ТВ Прва – хибернација животиња.
- 15.11. Укључење у емисију „150 минута“ ТВ Прва – НП Тара и туризам.
- Прилози у локалним медијима,
- Одржавање интернет презентације и профила на друштвеним мрежама.

VII. САРАДЊА УПРАВЉАЧА И ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА

1. Сарадња са локалном заједницом и осталим корисницима парка

Сарадња са локалном заједницом одвијала се кроз редовну активност са месним заједницама и локалном самоуправом по разним питањима, посебно у питањима решавање заједничких проблема, комуналних питања и инфраструктурних пројеката.

У 2024. године планиране су четири седнице Савета корисника, три седнице су одржане:

- 13. састанак Савета корисника НП Тара - 16. април, Бајина Башта,
- 14. састанак Савета корисника НП Тара - 4. септембар, Бајина Башта,
- 15. састанак Савета корисника НП Тара - 1. октобар, Предов крст,
- 16. Састанак Савета корисника планиран за децембар 2024.године.

Кроз рад Савета корисника, настојали смо да заинтересујемо чланове савета за примену развојних, одрживих пројеката из пољопривредне, органске производње хране и одрживог туризма. У сарадњи са Министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства Републике Србије у Центру за посетиоце Националног парка Тара у Бајиној Башти 28. октобра организована радионица о органској производњи. Предавачи су били представници Одсека за означавање хране, шеме квалитета и органску производњу, при министарству.

Циљ радионице је био информисање пољопривредника о процесима органске производње, законским оквирима и могућностима добијања подстицаја и субвенција. Ово предавање је одлична прилика за све који су заинтересовани да сазнају више о начинима уласка у сектор органске пољопривреде и њеним потенцијалима у Србији, а на рочито на територији

Националног парка Тара.

Рад Савета корисника је сврсисходан и значајан за планирање активности за годишње програме рада, па је тако у Програму управљања за 2025.годину, прихваћен највећи део предложених активности (10 активности, страна 23 и 24 Програма), нарочито за усмеравање средстава од наплате накнада за коришћење моторних возила у заштићеном подручју.

2. Међународна сарадња, сарадња са другим заштићеним подручјима Србије и осталим институцијама

1. Пројекат „PICK ONE LEAVE NO ONE” (пројекат са планинарским клубом „Тара“):
  - 26-27.01. Завршни састанак пројектног тима у Бајиној Башти, презентација резултата и упоредна анализа, преостале активности на промоцији пројекта.
2. Учешће на панелу у оквиру Форума еколошких политика „Развојне могућности природе у Србији“ у организацији WWF Adria (28.02.2024.године).
3. По позову „ЕУ за Зелену Агенду у Србији“, који финансира и технички подржава Делегација Европске уније у Србији, а спроводи Програм Уједињених нација за развој (УНДП) у партнерству са Министарством заштите животне средине Републике Србије, а у сарадњи са Амбасадом Шведске и Европском инвестиционом банком, са додатним финансирањем обезбеђеним од стране влада Шведске, Швајцарске и Републике Србије, урадили смо и послали два предлога пројеката:
  - „Иновативна решења у очувању угрожених биљних врста НП Тара“ (база семена), пројекат одбијен у другом кругу оцењивања,
  - „Очување травних станишта у Националном парку Тара кроз спречавање процеса сукцесије“ (набавка машине за малчирање) пројекат прошао у трећи круг оцењивања и на крају одбијен.
4. У сарадњи са Биолошким факултетом из Београда и кроз финансијску подршку Министарства заштите животне средине, спроведена је едукација студената кроз програм „Мониторинг природних вредности НП Тара - едукација студената“. Наведена активност планирана је Програмом управљања Националним парком Тара за 2024.годину и Програмом пословања ЈП „Национални парк Тара“ за 2024.годину. Едукација студената, извршена је у четири термина, у седмодневним боравцима студената и професора на терену, у пролећном термину (април и мај) и јесењем (септембар и октобар). У периоду од 15-21.април, на Митровацу, спроведена је едукација студената у две секције: Бриолошка секција (маховине) и Миколошка секција (гљиве). Укупно је било 10 студената и студенти су учествовали у садњи оморице у Црвеном потоку, сакупљали су маховине и гљиве на локалитету Митровац, око језера Крушчица према Батури, на локалитету Лађевац, поред реке Раче. Едукација се спроводила у присуству стручних лица парка – биолога и асистената са Биолошког факултета.

У периоду од 15. до 22. 5. 2024. године, боравила је друга група студената у оквиру пројекта „Теренска пракса студената природно – математичких наука у Националним парковима Тара и Ђердап“. Укупно је боравило је 9 студената из Београда, Крагујевца и Новог Сада, углавном са мастер и основних студија. Студенти су из две секције: Хидробиолошка (проучавање водених екосистема) и Ентомолошка секција (проучавање инсеката). Студенти су са биолозима и шумарским инжињерима из ЈП „Национални

парк Тара“ први дан истраживали мочварна подручје, локалитета Бурине и поред потока Батурски рзав. Затим су наставили са истраживањем потока Јаревац и његове околине. У суботу и недељу су проучавали подручје око Митровца и посетили видиковац Бањска стена, као и сређивали материјале прикупљене са терена и вршили идентификацију врста. Последњег дана теренских активности студенти су учествовали са управљачем, у праћењу стања ендемореликнтне врсте Панчићевог скакавца (*Pyrgomorphula serbica*) и испитивали локалитете Змајевачки поток и Спајића језеро.

У периоду од 20. до 26. септембра, Национални парк Тара посетила је трећа група студената Биолошких факултета из Београда, Новог Сада и Ниша, у оквиру ботаничке и орнитолошке секције Биолошко истраживачког друштва "Јосиф Панчић". На терену су, заједно са запосленима из Националног парка Тара, имали прилику да стекну нова знања о самом националном парку, као и о флори и фауни овог подручја. У сарадњи са орнитолозима са Института за мултидисциплинарна истраживања студенти су учествовали у прстеновању птица. Обилазили су резерват природе Црвени поток, видиковац Бањска стена, као и резервате природе Врањак и Змајевачки поток, где су чули нешто више о овим локалитетима и Панчићевој оморици, као ендемичној и заштићеној врсти.

5. Заштита шума, дана 21-22.05.2024.године, одржана је радионица о извештајно-дијагностичким прогнозама у области здравља шумског биља - Институт за шумарство Београд. Радионици су присуствовали референти заштите шума из ЈП „Србија шуме“ – шумска газдинства Пријепоље, Ужице и Борања Лозница, као и запослени из ЈП „Национални парк Тара“. Циљ радионице био је размена знања и искустава, као и унапређење пракси у заштити шума. Предавач из области заштите шума била је др Мара Табаковић-Тошић, научни саветник и руководилац извештајно-дијагностичких послова у заштити шума, која је одржала предавање на тему „Штетни организми букових састојина у Србији“. Њено излагање је укључило најновија истраживања и методе за дијагнозу и прогнозу проблема са штетним организмима у буковим састојинама, пружајући драгоцене информације и смернице за стручњаке у овој области.
6. Започет пројекат финансиран од стране USAID -а. У четвртак, 06.06. 2024. године, представљен је пројекат „Заједно против шумских пожара: Оснаживање локалне заједнице“. Овај пројекат је један од два пројекта изабрана за подршку ове године, у оквиру Програма “Заједно за заштићена подручја”. У уторак, 9. 07. 2024. године, у Центер хотелу Дрина, одржани су радионица и предавање у оквиру активности по овом пројекту:Оснаживање локалне заједнице“. Пројекат је спроводен у оквиру програма подршке управљачима заштићених подручја „Заједно за заштићена подручја“, који реализују Млади истраживачи Србије и спроведене су радионица, предавања и едукације деце и локалног становништва о превенцији и степенима ризика од пожара, постављене су табле упозорења на опасност од пожара, у близини улазних капија, на Калуђерским Барама и у Перућцу, са дневним степеном ризика од пожара.
7. У периоду од 16. до 19 јуна, одржана је 23. Парковијада, традиционални сусрети управљача националних паркова и других институција у области заштите природе и животне средине. Овогодишња манифестација одржана је у Кладову, а домаћин је био Национални парк Ђердап, који је уједно прославио и јубилеј, 50 година од проглашења Националног парка Ђердап.
8. Размена искустава међу управљачима односила се и на одлазак стручних кадрова предузећа у Национални парк Горчански у Пољској (26-30.08), као и узвратна посета колега из Пољске – Горчански Национални парк Тара, у склопу реализације споразума о сарадњи (16-21.09.2024.година).

9. У периоду од 24-26.09.учествовали смо на 13.семинару за управљаче заштићених подручја у Кладову, у организацији Министарства заштите животне средине.Семинар се одвијао под слоганом „Од изазова до иновације“ и био је прилика да управљачи заштићених подручја у Србији размене искуства о проблемима и изазовима у управљању заштићеним подручјима, посебно о проблемима чуварских служби у пракси и могућим решењима. Такође, представљене су и иновације у плановима управљања заштићеним подручјима и препоруке за унапређење капацитета и компетенција управљача заштићених подручја, настале анализом коју је у претходној години спровео IUCN.
10. У периоду од 16-18.10. одржан је семинар под називом: „Теорија и пракса природи блиског газдовања шумама у НП Тара“. У реализацију семинара су се активно укључили запослени у ЈП „Национални парк Тара“ на пословима везаним за истакнуту тематику, запослени на Шумарском факултету Универзитета у Београду (Катедра планирања газдовања шумама) и представници Шумарске Коморе у складу са својим компетентностима.
11. Дана 23.10. у оквиру Сајма књига, организована је промоција књиге „Панчићева оморика у Националном парку Тара“, аутора др Драгане Остојић. Промоција је организована заједно са суиздавачем - Заводом за заштиту природе Србије.

Процена остварења активности по Програму управљања :

1. Чување, заштита и одржавање подручја - 100%,
2. Заштита природних и културно - историјским вредностима - 100%,
3. Управљање посетиоцима - 100%,
4. Управљање природним ресурсима - 100%,
5. Истраживачки пројекти - 100%,
6. Планирање и Изградња и инвестиције - 90%,
7. Уређење простора - 80%
8. Промоција и презентација подручја -100 %,
9. Сарадња - 100%,
10. Оставрени приход - 100%.

Остварење програма: 97%.

VIII ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Извори потребних средстава за финансирање програма управљања били су:

динара

<u>1. Прихода које оставује Предузеће од обављања делатности-----</u>	<u>367.934.904,00</u>
<u>2. Приход од накнада за коришћење вредности парка -----</u>	<u>72.000.000,00</u>
<u>3. Наменска средства из Буџета Републике Србије-----</u>	<u>39.796.096,00</u>
3.1. Министарство пољопривреде, шумарства и водоп.-Управа за шуме -----	13.368.179,00
3.1.1. Стручни послови у шумама сопственика-----	2.688.656,00
3.1.2. Суфинансирање из Буџетског фонда за шуме-----	10.939.523,00
изградња шумских путева-----	2.320.000,00
биолошки радови (опрема за производњу садница) -----	500.000,00
заштита шума (набавка феромона, и мониторинг)-----	6.319.523,00
3.1.3. Суфинансирање из Буџетског фонда за ловство-----	1.540.000,00
3.2. Министарство заштите животне средине: ---	26.427.917,00
3.2.1. Суфинансирање Програма управљања-----	26.427.917,00
<u>4. Средства из донације-----</u>	<u>2.350.000,00</u>

Укупан пословни приход:	482.000.000,00 динара
Укупан расход:	454.110.000,00 динара.

Учешће прихода од накнада у укупном приходу је 14,9%.

Јавно предузеће “Национални парк Тара”
директор
Драгић Караклић- дипл.инг.шум

**ИЗВЕШТАЈ О ОСТВАРИВАЊУ
ПРОГРАМА УПРАВЉАЊА НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА ЗА 2024. ГОДИНУ**

САДРЖАЈ

I УВОД	1
II ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	1
III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	2
1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима	2
1.1. Чување подручја	2
1.2. Одржавање подручја	3
1.3. Праћење стања природних вредности	4
1.4. Мониторинг вода	11
1.5. Мониторинг климе	12
1.6. Мониторинг спелеолошких објеката	12
1.7. Мониторинг геонаслеђа	12
2. Приоритетне мере и активности на управљању културно-историјским вредностима	13
3. Управљање посетиоцима	13
3.1. Рад центара за посетиоце	13
3.2. Штампање материјала намењеног посетиоцима	14
3.3. Уређење ентеријера, „улазних капија“	14
4. Управљање природним ресурсима	19
4.1. Задаци и активности на заштити и управљању шумама	19
4.2. Задаци и активности на заштити и управљању ловном и риболовном фауном	20
IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНО - ИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	20
V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА	21
1. Планирање	21
1.1. Имплементација Плана детаљне регулације Перућац	21
1.2. Завршетак Плана детаљне регулације обале језера Заовине	21
2. Изградња и инвестиције	21
2.1. Инвестиција на објектима	22
2.2. Пројектовање, изградња и одржавање путева	22
2.3. Пројектовање и изградња асфалтних путева	22
2.4. Набавка радних машина, алата и опреме	22
3. Уређење простора	22
3.1. Шетне стазе и излетишта	22
3.2. Уређење платоа Митровац	23
3.3. Израда тематских табли	23
VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	23
1. Задаци на развоју културно-образовних и информативно-пропагандних активности	23
1.1. Информативно-пропагандна активност	23
1.2. Штампање промотивног материјала	23
1.3. Едукативно промотивна активност	24
VII САРАДЊА	27
1. Сарадња са локалном заједницом, удружењима и осталим корисницима	27
2. Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима	28
VIII ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	32